

črty, do popredia by vystúpila príznačná úloha nestabilného, premenlivého kontextu, v ktorom sa konštituuju vysielateľ s príjemcom, diskontinuita nielen vývinu, ale aj pamätných miest, mnohoúrovňová komunikácia medzi centrom a perifériou, a najmä pamäťové násilie zo strany vysielateľa, chápané ako diskurz moci. V kontexte vzťahov pamäti s inými výskumnými oblasťami by sa na prvé miesto dostala oblasť výskumu kolektívnych identít.

Publikácia neprináša jednoznačnú odpoveď na otázku, ktorú si v úvode položil zos-

vovateľský tím ohľadom „slovanskej pamäti“ ako odlišnej metodologickej kategórie, skôr otvára diskusný priestor pre jej ďalšiu reflexiu v rámci *memory studies*. Poukazuje na zložitosť fenoménu pamäti v slovanskom prostredí – kategorizuje ju ako výskumnú perifériu. Pokus o emancipáciu slavistických výskumov v kontexte *memory* možno hodnotiť ako odpoveď na výzvy súčasného humanitného diskurzu, ktorý kladie dôraz viac na otázky ako na vyhranené odpovede.

IRENA BILIŇSKA
Varšavská univerzita, Poľsko

KAPPANYOS ANDRÁS: Bajuszbögre, lefordítatlan. Műfordítás – Adaptáció – Kulturális transzfer

Budapest: Balassi Kiadó, 2015. 360 s. ISBN 9789635069729

Názov monografie Andrása Kappanyosa, anglistu, prekladateľa, translológa a literárneho historika z Literárneho ústavu Maďarskej akadémie vied, obsahuje pomenovanie špeciálneho predmetu z románu Jamesa Joycea *Ulysses* – „bajuszbögre“, v anglickom origináli *moustache cup*, čiže hrnček s ochranou na fúzy. Titul tak symbolizuje problematiku prekladu kultúram, ktorému sa venuje aj samotné dielo.

Jednotlivé kapitoly knihy sa dajú čítať ako samostatné štúdie. Úvodná kapitola hľadá teoretické východiská pre skúmanie umeleckého prekladu, autor jasne rozlišuje medzi lingvistickým a kulturologickým prístupom translológie: metódy jazykovedného prístupu prirovnáva k exaktným metódam prírodných vied, pričom kritériá tzv. kulturologickej translológie považuje za väčšmi aplikovateľné na literárne texty. Kappanyos taktiež rozlišuje medzi tzv. kulturologickou translológiou a oveľa užšou oblasťou teórie literárneho prekladu. Zdôrazňuje, že v súčasnosti neexistuje disciplína, ktorá by sa osobitne zaoberala prekladom literárnych textov. Prízvukuje nemožnosť vytvorenia takejto disciplíny, pretože v dôsledku značných rozdielov medzi jednotlivými jazykmi

sa teoretické modely dajú aplikovať iba na niektoré jazykové páry.

Monografista načrtáva niekoľko možných riešení prekladania zdrojového textu do cieľového jazyka, poukazuje pritom na skutočnosť, že proces prekladu literárneho textu do cieľového jazyka nie je mechanický, cieľový text je vždy výsledkom kompromisov, kritériá prijateľnosti literárneho textu v cieľovom jazyku sa v prekladateľskom procese niekoľkokrát upravujú.

Ďalší aspekt výskumu predstavuje myslenie o preklade, autor prezentuje jednotlivé typy prekladateľských stratégií počnúc obdobím staroveku. Teoretické poznatky podkladá príkladmi z oblasti prekladu literárnych textov. Kappanyos definuje kritériá precíznosti prekladu a konštatuje, že všetky preklady musia spĺňať určité prahové podmienky, aby sa mohli stať predmetom kritiky prekladu. Na hodnotenie prekladov navrhuje zaviesť pojmy ako *presnosť*, *zážitkovosť*, *subtilnosť*, *adekvátnosť* cieľového textu.

Publikácia sa zaoberá aj tzv. nepreložiteľnými miestami, monografista ich kategorizuje na základe nezvyčajnej metafory – prirovnáva ich k chybám v dreve a uvádza tri základné typy chýb: *hrče*, *trhliny* a *škrvny*.

Kappanyos sa ďalej venuje problematike prekladu kníh pre deti, pričom preklad detskej literatúry chápe ako priestor experimentovania. Analyzuje inovatívny maďarský preklad diela *Medvedíka Pú* od A. A. Milneho (*Micimackó* v preklade Frigyesa Karinthyho) a svojskú adaptáciu *Alice v krajine zázrakov* od Lewisa Carrolla (*Évike Csodaországban* v preklade Dezsőa Kosztolányiho). Prispôsobenie cieľovej kultúre pomocou domestikácie považuje za opodstatnenú metódu prekladu detskej literatúry.

Samotný proces prekladu literárneho textu na základe rozdielov v kultúrnom priestore zdrojového a cieľového jazyka autor tematizuje v nasledujúcej časti monografie. Venuje sa genetickému a štrukturálnemu odstupu medzi jazykmi, možnému časovému odstupu medzi zdrojovým a cieľovým textom, ako aj ich zložitým prejavom. V ďalšej, prakticky orientovanej štúdií sa zaoberá prípadmi, keď zdrojový text využíva na charakterizovanie konkrétnej postavy alebo situácie funkčné vlastné meno, dvojsmysly, zámerné nedorozumenia alebo slovné hry, čo môže podľa Kappanyosa spôsobiť problémy v procese prekladu.

Fenomén tzv. nezrozumiteľných textov aj reflexia ich prekladu sa objavujú v nasledujúcej časti publikácie. Autor tu obohacuje teóriu prekladu novými pojmami ako *prekračovanie kódu*, *nútený preklad*, *nadmerné normalizovanie* a *fantómová referencia*, ktorými pomenúva existujúce a zaužívané, avšak doposiaľ nepomenované prekladateľské metódy.

Posledná kapitola publikácie nesie názov eseje Waltera Benjamina „A műfordító feladata“ (Úloha prekladateľa). Kappanyos v nej definuje pojem prekladu, adaptácie a interpretácie pomocou teoretických východísk Benjamina, Paula de Mana, Jacquesa Derridu, Umberta Eca, Andrewa Chestermana. Úlohou prekladateľa je podľa neho vytvoriť literárne dielo, ktoré by v kultúre cieľového jazyka zastávalo rovnakú kanonickú pozíciu ako literárne dielo v kultúre zdrojového jazyka a ktoré by zachovalo jeho integritu. Knihu dopĺňa dodatok s názvom „Az ír szarvas agancsa“ (Parohy írského jeleňa).

V podstate ide o štúdiu z oblasti kritiky prekladu poézie, ktorá skúma argumenty v prospech prekladu verného forme aj proti nemu.

Jednotlivé kapitoly Kappanyosovej publikácie tvoria koherentnú monografiu zaoberajúcu sa otázkami teórie umeleckého prekladu. Autor v nej načrtáva teoretický rámec pre preklad literárnych textov. Prínos tohto diela tkvie vo vytvorení spomínaného teoretického rámca, ktorým zaplňa zväčša prázdny priestor v diskurze súčasnej maďarskej literárnej a kultúrnej vedy.

JUDIT DOBRY

Ústav svetovej literatúry SAV, Slovenská republika